

XÂY DỰNG HỆ THỐNG BÀI TẬP HỖ TRỢ PHÁT TRIỂN VỐN THÀNH NGỮ VÀ TỤC NGỮ CHO HỌC SINH TIỂU HỌC

Phan Thị Hương Giang*

SUMMARY

Idioms and proverbs are important elements in Vietnamese's daily live, which is the "gem" of traditional culture. Teaching of this content in elementary school has been considered, however, it has many difficulties. This paper metions the building exercise system which should be diverse, attractive and suitable for young students's life as a direction in teaching content innovation.

Keywords: Exercise system, idioms and proverbs, elementary school.

Ngày nhận bài: 21/7/2017; Ngày phân biên: 24/7/2017; Ngày duyệt đăng: 31/7/2017.

1. Đặt vấn đề

Thành ngữ, tục ngữ (ThN, TN) là “hạt ngọc quý” trong kho tàng ngôn ngữ Việt, là phương tiện diễn đạt hiệu quả khiến cho lời nói trở nên ngắn gọn, hàm súc, sinh động, biểu cảm và giàu hình ảnh. Trong hoạt động giao tiếp, sự xuất hiện của chất liệu đặc sắc này không chỉ giúp người sử dụng bày tỏ tình cảm, thái độ của mình một cách sâu sắc mà còn luôn tạo được hiệu ứng đặc biệt đối với người tiếp nhận, tăng sức thuyết phục. Từ góc độ nội dung phản ánh của ThN, TN; những “mảnh ghép” nhỏ nhỏ về sự vật, sự việc riêng lẻ được ông cha ta khái quát, trừu tượng hoá để nói về mọi điều trong cuộc sống; đặc biệt là những triết lí sống, đạo lí ứng xử ở đời. Bởi vậy, ThN và TN vừa là chất liệu ngôn từ giàu giá trị biểu đạt trong lời ăn tiếng nói hàng ngày, vừa có chức năng giáo dục, bồi dưỡng phẩm chất đối với các thế hệ người Việt.

Thiết kế hệ thống bài tập (BT) là một trong những “phương tiện hiệu quả và không thể thay thế được” nhằm giúp HS phát triển năng lực ngôn ngữ, khả năng giao tiếp và rèn luyện các thao tác tư duy. Đây là một trong những phương thức hiệu quả để giới thiệu về ThN, TN; khiến chúng thâm nhập sâu hơn vào vốn từ ngữ của học sinh (HS) tiểu học (TH); làm giàu vốn hiểu biết và nâng cao năng lực sử dụng đơn vị ngôn ngữ ở cấp độ trên từ cho trẻ. Thông qua các BT, các em còn thấy được “sức nặng”, “sức sống” và sức biểu cảm tuyệt vời của ThN, TN.

2. Nguyên tắc xây dựng hệ thống bài tập dạy học thành ngữ, tục ngữ

Những kinh nghiệm khi quan sát thế giới thiên nhiên; những triết lí sống ở đời; những đạo lí ứng xử đậm tình người; những cách miêu tả bình dị, mộc mạc, ngắn gọn mà đầy gợi cảm về muôn màu của cuộc sống “chất lọc” từ ngàn đời xưa... được ông cha ta “gói” trong ThN, TN. Chúng đã trở thành chất

liệu quan trọng trong lời ăn tiếng nói hàng ngày của người Việt, thể hiện rõ nét hồn dân tộc Việt. Bởi vậy, dạy học về ThN, TN ở TH cần khai thác đến giá trị tinh thần ấy đối với HS. Việc lựa chọn ThN, TN cần phải được cân nhắc kĩ lưỡng cho phù hợp với mục tiêu phát triển ngôn ngữ, đặc biệt là khả năng bồi dưỡng phẩm chất và năng lực cho trẻ.

Bên cạnh đó, khi thiết kế hệ thống bài tập về ThN, TN cũng cần chú ý đến tính vừa sức và tạo hứng thú đối với HS. Ở độ tuổi bậc TH, trẻ có những đặc điểm tâm lí và sự phát triển tư duy riêng. Óc tò mò, khát khao khám phá và chiếm lĩnh, trí tưởng tượng... là những vật liệu quý mà các em có được. Song ở một giới hạn nào đó, trình độ ngôn ngữ và khả năng tư duy của các em chưa đủ để giải mã hết những điều thú vị xung quanh. Chính vì thế, mỗi câu hỏi đặt ra cho các em đều phải đảm bảo tính vừa sức, song cần được thiết kế để kích thích sự tìm tòi và tích cực hóa hoạt động của HS. Bên cạnh đó, yêu cầu học tập cần phải hấp dẫn các em, khơi gợi những khát vọng hiểu biết, những hứng thú và đam mê ở trẻ.

Trong hành trình đổi mới, cần tiếp tục chú trọng quan điểm giáo dục phát triển năng lực người học. Đối với việc xây dựng hệ thống BT về ThN, TN cần quán triệt các nguyên tắc sư phạm cơ bản như giao tiếp, tích hợp, thực quan; chú ý tiêu chí thẩm mỹ, sáng tạo.

3. Một số dạng bài tập hỗ trợ phát triển vốn thành ngữ, tục ngữ

Trong dạy học Tiếng Việt ở trường TH, để HS tiếp cận với nội dung này từ nhiều góc độ, có thể cấu trúc bài tập thành: (1) Nhóm BT mở rộng vốn ThN, TN; (2) Nhóm BT sử dụng ThN, TN. Nếu các BT nhóm (1) hướng tới mục tiêu giúp học sinh làm giàu vốn ThN, TN cả về lượng (tích lũy vốn ThN, TN) và chất (nắm nghĩa của ThN, TN) thì các BT nhóm (2) giúp phát triển ở HS năng lực sử dụng qua hoạt động tiếp nhận giá trị ThN, TN; tạo lập, sản sinh lời nói với “chất liệu” ThN, TN.

* Trường ĐHSP - Đại học Huế